

4. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

▪ PŮDNÍ FOND, CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

Polovinu území kraje tvoří orná půda, její výměra se zmenšuje

Polovina území Středočeského kraje je využívána jako orná půda. Od konce 90. let však dochází k pozvolnému zmenšování orné plochy; za posledních deset let došlo ke snížení orné plochy přibližně o 7,8 tis. hektarů, což představovalo pokles o 1,4 %. V dlouhodobější časové řadě se nepatrně snižuje i procento zornění (tj. podíl orné půdy na zemědělské půdě); s hodnotou 82,9 % však i nadále zůstává nejvyšší mezi kraji ČR. Nejvyššího procenta zornění v kraji dosahoval okres Nymburk (91,8 %), nejnižšího naopak okres Příbram (70,7 %). Pokles podílu zornění během desetiletého období zaznamenala většina okresů kraje, nejvýrazněji pak okres Praha-západ (o 1,4 procentního bodu na 80,1 % v roce 2013), naopak nárůst proběhl jen ve třech okresech, nejvýrazněji pak v okrese Kolín (o 1,3 procentního bodu na 88,8 % v roce 2013). Ostatní složky zemědělské půdy kraje (zahrady, ovocné sady, chmelnice, vinice a trvale travní porosty) naopak zaznamenaly během desetiletého období lehký nárůst plochy (celkově o 1,1 %).

Podíl chráněného území na rozloze kraje je třetí nejnižší v ČR

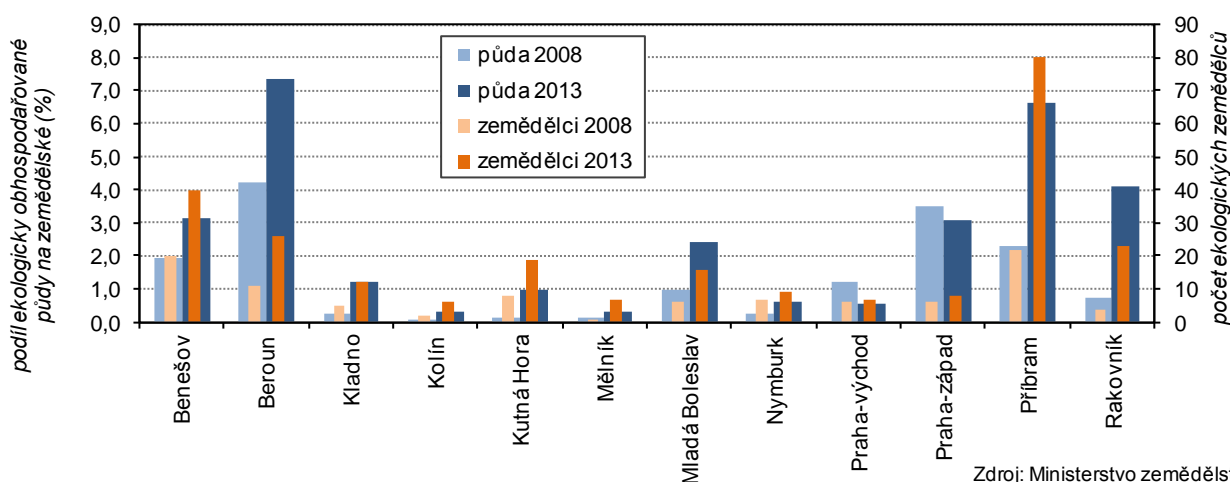
Na území Středočeského kraje se v roce 2013 nacházely plochy zvláště chráněného území⁷ o výměře přibližně 93,2 tis. hektarů, což představovalo 8,5 % území kraje. To zařadilo kraj po Hl. m. Praze (5,4 %) a Jihozápadním územím (6,6 %) na třetí místo v pořadí krajů s nejnižším podílem chráněných území na rozloze kraje. Mezi rokem 2013 a 2008 ztratilo v kraji celkem 536 hektarů statut chráněného území. Středočeským okresem s nejvyšším podílem chráněného území byl v roce 2013 okres Beroun (40,1 %), nejnižší podíl vykazovaly okresy Kutná Hora (0,3 %) a Příbram (0,3 %).

▪ EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

Plocha ekologicky obhospodařované půdy se zvyšuje

O stálém rozvoji ekologického hospodářství vypovídá dlouhodobě rostoucí plocha ekologicky obhospodařované zemědělské půdy; v roce 2003 hospodařili ekologičtí zemědělci v kraji na pouhých 1,5 tis. ha, v roce 2008 to již bylo 3,4 tis. ha a v roce 2013 hospodařili už na 15,2 tis. ha.

Graf 33 Ekologické zemědělství v okresech Středočeského kraje v letech 2008 a 2013

I přes zvyšování plochy byl podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy nejnižší v ČR

Podíl ekologického zemědělství je silně ovlivněn možností získat dotace, proto je tento způsob hospodaření nejčastěji uplatňován v oblastech s těžšími podmínkami, např. podhorské a odlehlé oblasti. I proto Středočeský kraj nedosahoval tak významných výsledků v oblasti ekologického zemědělství, jako ostatní kraje. Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy na celkové zemědělské půdě činil v roce 2013 jen 2,6 %. To byl mezi kraji nejnižší podíl a o 9,1 procentních bodů nižší než průměr ČR. Nejvyšší podíl ekologicky

⁷ zohledněny vzájemné překryvy chráněných území (nejsou započítána maloplošná ZCHÚ ležící na území velkoplošných ZCHÚ)

obhospodařované zemědělské půdy v kraji zaznamenal okres Beroun (7,4 %), nejnižší pak okres Kolín (0,3 %).

Ekofarem nepřibývá již druhým rokem

Počet ekofarem na území Středočeského kraje se v roce 2011 zastavil na počtu 266 a během následujícího roku se snížil na počet 253, na kterém zůstal i v roce 2013.

▪ VODOHOSPODÁŘSTVÍ A KANALIZACE

Druhý nejnižší byl podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů v ČR

Podle výsledků šetření o vodovodech a kanalizacích bylo ve Středočeském kraji v roce 2013 zásobeno vodou z veřejných vodovodů 83,7 % obyvatel kraje. Podíl byl po Plzeňském kraji (83,3 %) druhý nejnižší v ČR a o 10 procentních bodů nižší než celorepublikový průměr.

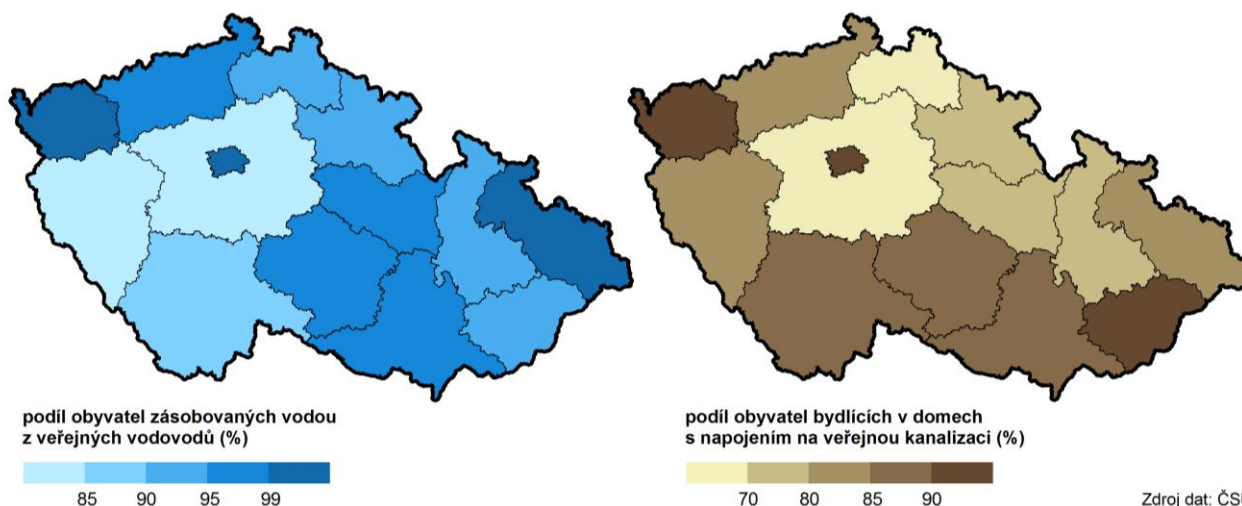
Středočeši se ve spotřebě pitné vody dostali mírně pod průměrnou spotřebu v ČR

Spotřeba pitné vody (objem fakturované vody) se v domácnostech kraje do roku 2011 dlouhodobě navyšovala, v posledních dvou letech (2012 a 2013) naopak zaznamenala meziroční snížení, v roce 2012 o 0,3 % a v roce 2013 dokonce o 3 %. V důsledku posledního meziročního poklesu (vyšší než u celé republiky) se v roce 2013 snížila hodnota průměrného specifického množství vody fakturovaného domácnostem na 1 obyvatele. Na jednoho Středočecha tak připadal denní objem 85,5 l a poprvé se tak krajská hodnota dostala pod celorepublikový průměr (87,2 l). Mezi ostatními kraji se jednalo o pátý nejvyšší průměrný objem, ten nejvyšší dosahovali obyvatelé Hl. m. Prahy (111,4 l), naopak nejnižší spotřebu zaznamenali obyvatelé Zlínského kraje (76,2 l).

Nejnižší mezi kraji byl podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci

Středočeský kraj je typický svou sídelní rozdrobeností a vyšším podílem obyvatel žijících v malých, spíše venkovských, sídlech. Z toho vyplývá nejen republikově nižší podíl domovního napojení na veřejné vodovody, ale také velmi nízká napojenost domů na veřejnou kanalizační síť, kterou využívalo v roce 2013 celkem 67,3 % obyvatel kraje, což byl podíl o 15,5 procentních bodů nižší než celorepublikový a mezi kraji jednoznačně nejnižší. Nejvyšší využití veřejné kanalizace vykazovali Hl. m. Praha (98,8 %) a Karlovarský kraj (95 %).

Kartogram 15 Obyvatelstvo využívající veřejný vodovod a kanalizaci v krajích v roce 2013

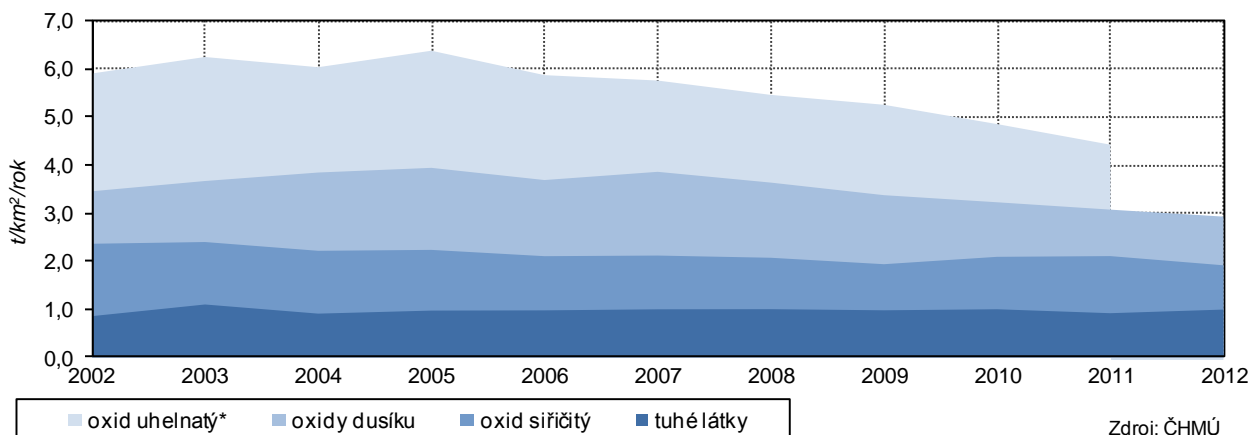
Druhý nejvyšší mezi kraji byl podíl čistěných vod

V oblasti kanalizace dlouhodobě dochází také k budování a připojování nových čističek odpadních vod. Během desetiletého období se počet čističek v kraji více než zdvojnásobil, v roce 2003 jich v kraji bylo v provozu 223, v roce 2013 už 464. I přes nízký podíl obyvatel připojených v roce 2013 na veřejnou kanalizaci s přípojkou na čističku odpadních vod (ČOV) na celkovém počtu obyvatel (67,1 %) zároveň platí, že většina obyvatel napojených na kanalizaci měla zároveň připojení na ČOV (99,7 %). Tento podíl byl stejně jako podíl čistěných vod (99,9 %) po Hl. m. Praze (100 %) oproti předchozím statistikám naopak druhý nejvyšší mezi kraji ČR.

▪ ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ

Produkce naměřených emisí hlavních znečišťujících látek podle Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší⁸ (dále jen REZZO) se v kraji z dlouhodobějšího pohledu snižují, i tak nadále zůstávají v rámci republiky mírně nad průměrem.

Graf 34 Měrné emise (REZZO 1–4) ve Středočeském kraji v letech 2002 až 2012

* emise oxidu uhelnatého za rok 2012 nejsou díky nové metodice s použitím nové sady emisních faktorů srovnatelné v čase

Měrné emise oxidu uhelnatého se mezi lety 2006 a 2011 snižovaly, v roce 2012 odpovídaly celorepublikovému průměru

Snižování emisí se v kraji od roku 2006 do roku 2011 dařilo u oxidu uhelnatého (CO). Vzhledem k použití nové sady emisních faktorů nastavených v metodice zjišťování údajů této látky u malých stacionárních zdrojů znečišťování (REZZO 3) nejsou data za rok 2012 s předchozími lety srovnatelná. Právě tato skupina znečišťovatelů se podílela na produkci oxidu uhelnatého v kraji zpravidla nejvíce. U velkých stacionárních zdrojů znečištění (REZZO 1) se snižoval objem vyprodukovaných emisí oxidu uhelnatého tři roky po sobě, u středních stacionárních zdrojů znečištění (REZZO 2) naopak v roce 2012 došlo k navýšení emisí. Hodnota měrných emisí oxidu uhelnatého za všechny znečišťovatele (dle nové sady emisních faktorů 6,9 t na km² za REZZO 1–4) odpovídala celorepublikovému průměru.

Polovinu emisí tuhých látek v kraji produkuje auta, na druhé polovině se nejvíce podílejí domácí topeniště; v ČR 3. nejvyšší emise

Přibližně polovinu emisí tuhých látek produkují v kraji dlouhodobě mobilní zdroje (46 % v roce 2012), o něco menší množství pak malé stacionární zdroje znečištění (42 % v roce 2012); ty představovaly především domácí topeniště. Průměrné množství měrných emisí tuhých látek celkem (REZZO 1–4) bylo za celý rok 2012 v kraji 1 t na km², tj. přibližně o čtvrtinu více než činil celorepublikový průměr. Více vykazovaly už jen dva kraje (Hl. m. Praha a Moravskoslezský kraj).

Produkce oxidu siřičitého je v kraji kolísavá, měrné emise v roce 2012 byly za deset let nejnižší; v rámci ČR průměrné

U produkce emisí oxidu siřičitého (SO₂) v kraji dochází dlouhodobě k ročním výkyvům. Přesto měrné emise oxidu siřičitého (REZZO 1–4) v kraji dlouhodobě klesají, v roce 2012 o 0,19 t na hodnotu 1,93 t na km², což bylo nejméně za posledních deset let. Měrné emise dosažené v roce 2012 v kraji odpovídaly přibližně celorepublikovému průměru a mezi kraji se jednalo o pátou nejvyšší hodnotu. Na vzniku emisí oxidu siřičitého měly v kraji nejvyšší podíl velké stacionární zdroje (přibližně 79 %).

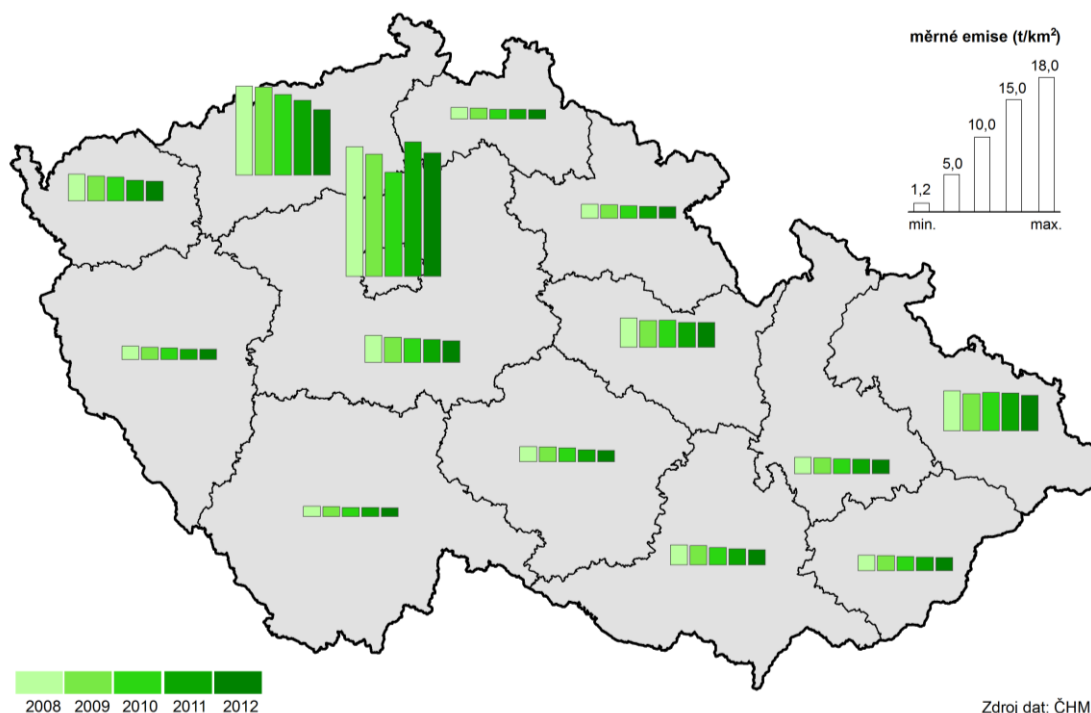
Naměřené emise oxidů dusíku od roku 2008 trvale klesaly a jsou mírně nad průměrem republiky

Vysoký nárůst produkce emisí oxidů dusíku (NO_x) byl v kraji v posledních deseti letech zaznamenán v období let 2003 až 2005 a následně ještě v roce 2007, od roku 2008 již dochází k dlouhodobému poklesu. V roce 2012 tak bylo naměřeno téměř o pětinu nižší množství emisí než v roce 2008. Průměrné množství měrných emisí oxidů dusíku v kraji za celý rok 2012 bylo 2,92 t na km². Hodnota se pohybovala mírně nad celorepublikovým průměrem a mezi kraji byla pátou

⁸ údaje o znečištění ovzduší (stav emisí) jsou přebírány z Českého hydrometeorologického ústavu, poslední dostupné údaje byly k dispozici za rok 2012.

nejvyšší. Více než poloviční podíl na znečištění oxidy dusíku připadal v kraji na mobilní zdroje (54,9 %), na zbytku se podílely především velké stacionární zdroje (40 %).

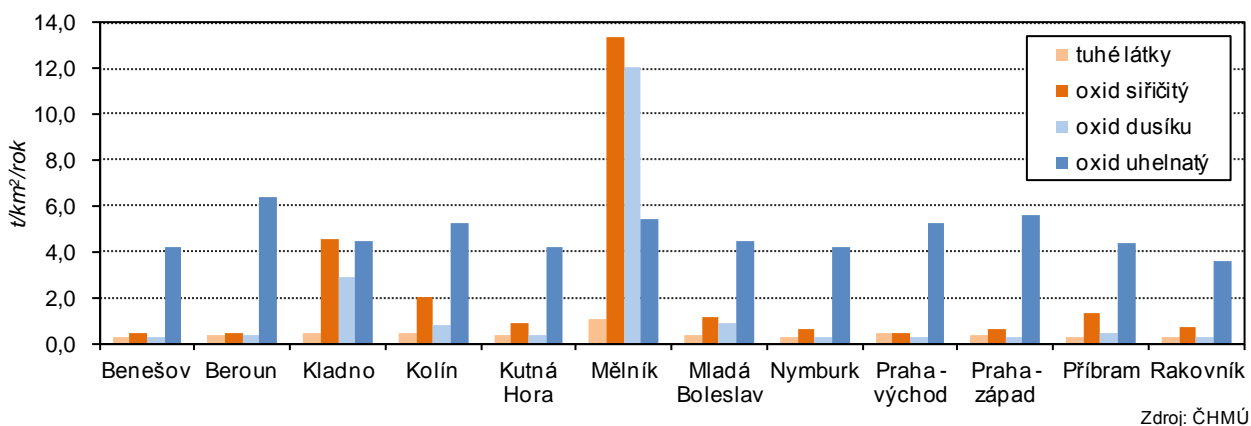
Kartogram 16 Emise oxidů dusíku (REZZO 1–4) v krajích v letech 2008 až 2012

Nejvíce emisí škodlivých látek v okrese Mělník

Nejvyšší množství měrných emisí znečišťujících látek v kraji bylo dlouhodobě zjištěno v okrese Mělník. Především se jednalo o naměřené oxidy dusíku a síry, na kterých se z velké části podílí komplexy elektráren na území okresu. Emise z mobilních zdrojů zařízení (REZZO 4) se za území okresů nezjišťují.

Graf 35 Měrné emise znečišťujících látek (REZZO 1–3) v okresech Středočeského kraje v roce 2012

▪ NAKLÁDÁNÍ S ODPADY

Produkce podnikového odpadu se v roce 2012 mírně navýšila, na obyvatele byla nižší než v celé ČR

Středočeské podniky vyprodukovaly během posledního šetřeného roku 2012 celkem 1,9 mil. tun odpadu, čímž se produkce odpadu oproti předchozímu roku zvýšila o 1 %. Byť se jednalo o nižší nárůst než v předchozích dvou letech (14,3 % v roce 2010 a 25,3 % v roce 2011), navyšuje se produkce podnikového odpadu již třetím rokem po sobě. Na jednoho obyvatele kraje připadala v roce 2012 produkce 1 478 kg podnikového odpadu za rok, což bylo o 419 kg méně, než vycházelo průměrně na obyvatele ČR. Nejméně podnikového odpadu

připadalo na obyvatele Karlovarského kraje (538 kg), naopak nejméně na osobu vyprodukovaly podniky v Hl. m. Praze (4 827 kg).

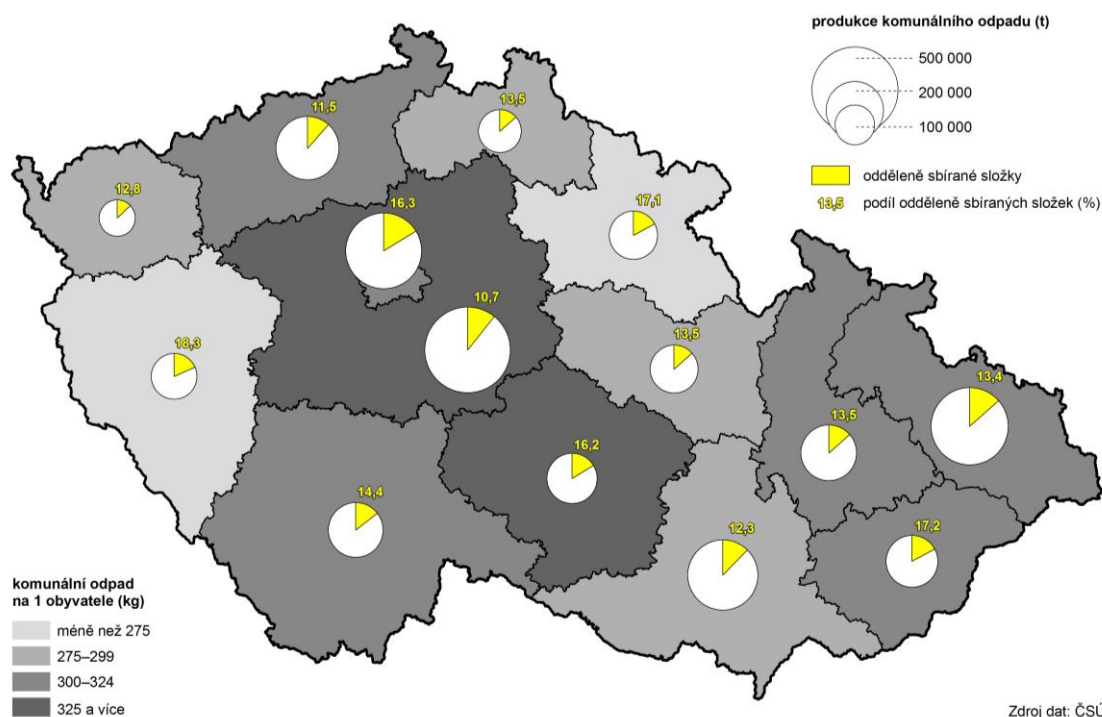
Dlouhodobě se zvyšuje využitelnost podnikového odpadu, z toho polovina se recykluje

V roce 2012 nakládaly podniky se sídlem v kraji s celkovým množstvím 2,4 mil. t podnikového odpadu, přičemž nejčastějším způsobem likvidace zůstalo skládkování a jiné ukládání v úrovni terénu či pod terén (31 %). Přesto se již dlouhodoběji zvyšuje množství i procento využitelnosti podnikového odpadu; v roce 2012 se využila více než čtvrtina disponovaného podnikového odpadu (26,2 %), přičemž v roce 2008 to byla pouze osmina celkového objemu (12,5 %). Téměř polovina využitého podnikového odpadu prošla recyklací (49,5 %).

Průmyslové podniky kraje vyrobily ročně na obyvatele 409 kg odpadů; třetí nejvyšší hodnota mezi kraji

Z celkového objemu podnikového odpadu v roce 2012 bylo 526,6 tis. tun (27,7 %) vyprodukováno v průmyslovém sektoru. Na jednoho obyvatele kraje tak přibližně vycházelo 409 kg průmyslového odpadu, což bylo lehce (o 7 kg) méně než připadalo na obyvatele celé ČR. Mezi kraji se však jednalo po Moravskoslezském (1 019 kg) a Ústeckém (427 kg) kraji o třetí nejvyšší hodnotu.

Kartogram 17 Komunální odpad v krajích v roce 2012

Domácnosti vyprodukovaly v roce 2012 o čtvrtinu méně odpadu než v roce 2011, přesto stále nejvíce v ČR

U středočeských domácností docházelo do roku 2011 k nárůstu vyprodukovaného množství komunálního odpadu, v roce 2012 se ovšem objem snížil o 26,6 % na 482,6 tis. tun. I přesto, že došlo k meziročnímu snížení o 141 kg na hodnotu 375 kg na osobu, zůstává Středočeský kraj dlouhodobě krajem s nejvyšší roční produkcí komunálního odpadu na obyvatele. Nejméně vyprodukovaného odpadu připadalo již druhým rokem po sobě na obyvatele Plzeňského kraje (243 kg v roce 2012).

Kraj dosahoval nejnižšího podílu tříděného odpadu, odděleně se sbírá desetina komunálního odpadu

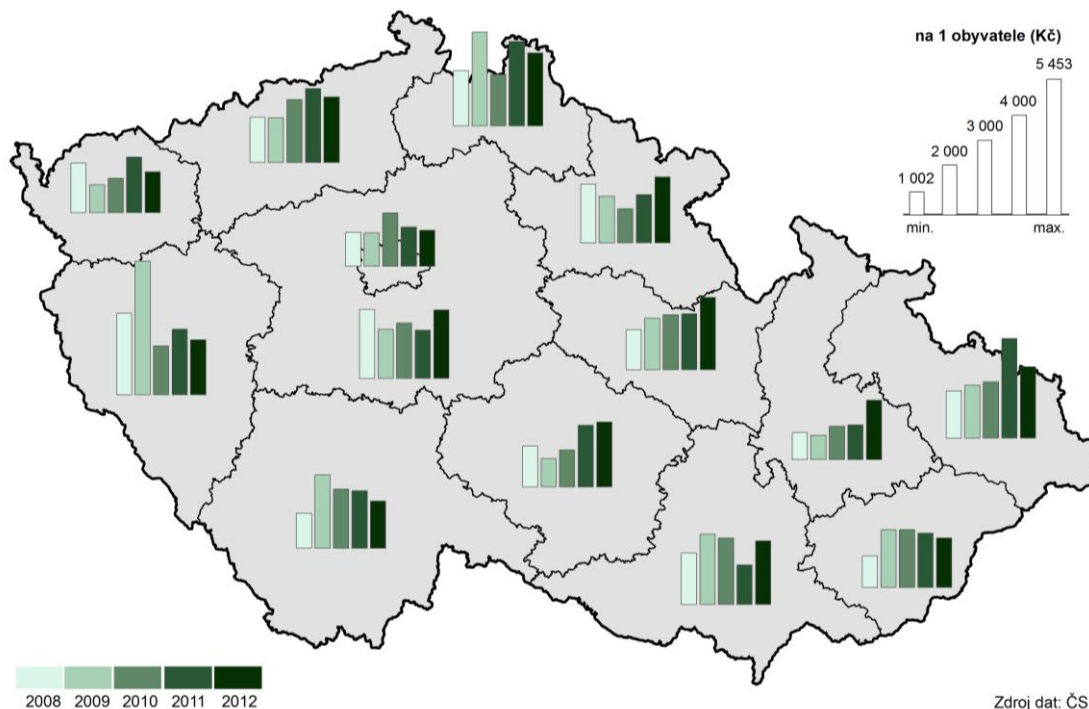
Zvyšování podílu tříděného odpadu bylo ve Středočeském kraji do roku 2010 (11,6% podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu) důsledkem vyšší vybavenosti a informovanosti o této problematice v celé České republice. V roce 2011 se však podíl odděleně sbíraných složek odpadu snížil pod desetiprocentní hranici (na 9,5 %), přes tu se dostal již v následujícím roce 2012 a to na 10,7 %. I tak byl podíl mezi kraji dlouhodobě nejnižší a o 3,2 procentního bodu nižší než celorepublikový průměr. Nejvyššího podílu tříděného odpadu dosahoval v roce 2012 Plzeňský kraj (18,3 %).

▪ VÝDAJE NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

V roce 2012 byly investice do životního prostředí na území kraje nejvyšší po roce 2008

Výdaje na ochranu životního prostředí meziročně kolísaly. V roce 2012 dosáhly pořízené investice na ochranu a obnovu životního prostředí podle místa investice ve Středočeském kraji na jednoho obyvatele částky 2 786 Kč, což byla ve srovnání s předchozími třemi lety (2009, 2010, 2011) nejvyšší dosažená hodnota, blíží se částce z roku 2008 (2 802 Kč). Mezi kraji se v roce 2012 jednalo o čtvrtou nejvyšší částku v přepočtu na obyvatele, celorepublikový průměr byl pouze 87,5 % hodnoty Středočeského kraje.

Kartogram 18 Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v krajích v letech 2008 až 2012

Dlouhodobý růst neinvestičních nákladů na ochranu ŽP podle sídla investora

K velkému meziročnímu navýšení investic a neinvestičních nákladů na ochranu a obnovu životního prostředí došlo v roce 2012 i u investorů se sídlem v kraji, přesněji se hodnota investic navýšila o 38,4 % na hodnotu dosahující téměř 2,8 mld. Kč a hodnota neinvestičních nákladů se zvýšila o 7,5 % na hodnotu převyšující 7 mld. Kč. Neinvestiční náklady se zvyšovaly dlouhodobě a 62,7 % z nich bylo v roce 2012 určeno na nakládání s odpady.